

Märkning av brun kärrhök på Mäläröarna

Karl-Erik Fridzén

Åren 1992–2000 ringmärkte Karl-Erik Fridzén och Bengt Jansson 69 kärrhöksungar på Mäläröarna. Här berättas om spaningsteknik, häckplatser, strapatser, och ett oväntat möte i samband med detta arbete.

Bruna kärrhökbannen har lämnat byte till bonan

En dag i slutet av juni 1995 satt jag uppe i min utvalda spaningstall vid Svartsjövikens för att lokalisera var kärrhökarna hade sitt bo, för det började snart bli aktuellt med den årliga ringmärkningen av ungarna. Sedan år 1992 har Bengt Jansson från Farsta ringmärkt ungar av brun kärrhök i stockholmstrakten. Eftersom det är ett både tidsödande och tålamodsprövande arbete att söka efter kärrhöksbon så brukade jag hjälpa till med att i förväg leta upp en del boplatser.

Kärrhökens bo kan vara svårt att finna om man inte noggrant pejlat in det från landsidan, helst från två olika håll. Kompassen är då ett bra

hjälpmedel i sidled, men avståndet i djupled är svårare att bedöma. Om boet inte ligger för långt ut i vassen så kan man med lite tur gå rakt på det med en gång beroende på hur sjöbotten ser ut. En del vassområden som har lösa bottnar och dyhål måste man kanske gå runt för att inte gå ner sig och då är kompasskursen inte så lätt att hålla. Särskilt försiktig bör man vara där det växer kaveldun och svärdsiljor för där är bottarna ofta av vällingliknande konsistens och då är man illa ute. Hög och grov vass har i regel fast botten men där kan i stället förekomma bråtar av flera år gammal liggvass som ibland når midjehöjd

och kan vara mycket besvärlig att tränga igenom. Det är denna typ av vass som kärrhöken föredrar att bygga i. Om man har tätad vadarbyxor på sig så kan värmen vid denna årstid vara besvärande. Själv besväras jag av vassmögel som dammar då man tränger fram i torr fjolårsvass.

I riktigt tät vass rekommenderas att använda handskar, dels för att inte skära sig på vassbladen, men också för att skydda sig mot ungarnas sylvassa klor under infångandet och märkningen. Ja, detta är några tips som är bra att känna till för den som skall ringmärka kärrhöksungar. Det finns folk som har den uppfattningen att man över huvud taget inte kan gå i vassen för att där är bottenlöst överallt, men så är ju inte fallet. Ibland händer det att man råkar ut för någon trevlig överraskning när man letar efter kärrhöksbon, som här i Svartsjövikens.

Jag hade tidigare pejlade in ett kärrhöksbo och ensam letat efter detta två dagar i följd utan att kunna finna det. Nu skulle Bengt och jag göra ett nytt försök för tredje gången. Efter en tids väntan kom äntligen den ena fågeln hem och avlämnade ett byte så vi kunde konstatera att nedslagsplatsen var rätt pejlade av mig. Sedan tog

vi båda ut en mycket noggrann kompasskurs och vadade sakta ut i vassdjungeln och hoppades så att det denna gång skulle gå snabbt att finna boet nu när vi var två som sökte. När vi prasslande och plaskande armbågat oss ut ett bra stycke fick Bengt plötsligt se en skymt av en fågel som snabbt lyfte ur vassen men hann inte uppfatta vad det var för art. Vi sökte båda omkring uppflogsplatsen men fann ingenting där. Vi fortsatte vidare med 8–10 meters avstånd mellan oss. Men när vattendjupet började öka fick jag en känsla av att vi gått för långt ut och vände tillbaka vid sidan om mitt eget spår. Plötsligt fick jag höra ett helt främmande läte framför mig, vilket jag trodde kom från en vattenrall. Kursen ändrades mot lätet och knappt tio meter längre fram uppenbarade sig något som ytterst få människor har sett, rördrommens bo.

I det av korta vassbitar rätt slarvigt hopkomna boet satt fem olikstora ungar kvillande med näbbarna riktade snett upp mot mig. De två största gjorde snabba ormlika utfall mot min hand då jag böjde undan några vassstrån för att fotografera dem. Men

Harald-Erik Lindgren 2001.

Ungar av rördrom i boet

deras näbbar var ännu för veka och mjuka för att åstadkomma någon skada. När jag förhöll mig stilla intog de den välkända pålställningen med näbbarna rakt upp, men om jag försiktigt sträckte fram handen spärrade de ut sina väldiga gap som var alldeles blålila längst nere i halsen. Kanske var det deras sätt att tigga mat. De tre största ungarna, som var stora nog att ringmärkas fick var sin ring om foten. Vi förstod nu att det måste ha varit rördromhonan som Bengt hade stött upp framför sig då hon på väg till eller ifrån boet hade hört oss prasslande komma allt närmare. Detta är så vitt jag vet det första bofyndet av rördrom på Mäläröarna, men den har säkert häckat länge både här och på flera andra lokaler där den hörts under årens lopp. Vi fortsatte sedan det svettiga sökandet efter kärnhöksboet, vilket verkade vara omöjligt att finna. Det blev till slut så olidligt varmt i vassen att vi måste ge upp. Svetten dröp av oss och solen gassade från en molnfri himmel. Det måste ha gått trolldom i detta kärnhöksbo som vi inte kunde finna fast vi genomsökt varje vrå i vassen, tyckte vi.

Några dagar senare då vädret var molnigt och svalare var vi åter på platsen för att söka vidare. Detta var fjärde försöket. Kanske skulle vi ändå leta längre ut, föreslog Bengt. Vi gjorde så och sökte länge och kunde inte förstå varför just detta bo var så svårt att finna. Jag hade nästan gett upp hoppet då jag plötsligt hörde Bengt ropa: "Här är det". Äntligen blev boet funnet och det

låg mycket riktigt betydligt längre ut än vad vi bedömt det från land. När man i tät och hög vass inte ser mer än två–tre meter omkring sig kan en sträcka på 100 meter kännas mycket längre och man blir på så vis lurad på avståndet. Detta bo låg dessutom i en ovanligt tät vassrugge och kunde inte ses förrän man kom alldeles inpå. Tre stora ungar satt i boet och de hade alla ett häftigt temperament. De kastade sig på rygg, sparkade och klöstes som ilskena katter då de infångades för ringmärkning. Tillsammans hade vi denna dag ringmärkt tolv kärnhöksungar i tre bon och dessa var de sista för året.

På Mäläröarna har mellan åren 1992 och 2000 69 ungar av brun kärnhök ringmärkts enligt följande: Svartsjövikens 24 st, Menhammarsvikens 10 st, Kärsöfladens 25 st, Helgö kanal vid Kaggeholm 2 st, Helgö kanal vid Stavsund 5 st samt Malmvik–Tappström 3 st. Av dessa har bara ett återfynd inkommit, nämligen en unge märkt i Svartsjövikens 1993 (3 ungar i kullen). Fågeln återfanns 1 år och 149 dagar senare i Spanien, Cadiz, Trebujena 3034 km/225 grader (SW).

På andra platser i stockholmsområdet har Bengt ringmärkt 38 ungar som givit ett återfynd i Frankrike och ett i Danmark. Numera har Bengt Jansson helt slutat med ringmärkning av fåglar. För oss båda har det varit en intressant men många gånger slitsam tid att i vått och torrt traska omkring i bruna kärnhökens och rördrommens svåröverskådliga vassdjungler.

Kärnhökvass vid Svartsjövikens – vinterbild

Foto Jan Sondell